

Opgave 2 Over zekerheid en pijn

Veel mensen gaan ervan uit dat hun ervaringen en gedachten alleen voor hen zelf toegankelijk zijn, en die van anderen alleen voor die ander. Neem bijvoorbeeld de ervaring van pijn. De ene persoon die zijn knie stoot kan gewoon door, de ander zegt te vergaan van de pijn – maar of zij wel dezelfde pijn voelen kun je niet zeggen. Alleen jij zelf voelt jouw pijn, iemand anders kan jouw pijn niet voelen. Dat betekent echter dat we nooit kunnen weten of we bij het voelen van pijn hetzelfde voelen als een ander, terwijl we wel heel zeker lijken te zijn over onze eigen beleving van pijn.

Zowel het conceptueel scepticisme als het solipsisme gaat ervan uit dat onze eigen belevingen voor onszelf zeker zijn, en dat bovendien de toegang tot deze belevingen volledig privé is.

Ook in de filosofie van Descartes wordt aangenomen dat onze gedachtes en ervaringen volledig privé zijn. Terwijl Descartes juist probeert te ontsnappen aan zowel scepticisme als solipsisme door zekere kennis van de buitenwereld te zoeken. Descartes' gedachte-experiment van de methodische twijfel kent twee fasen: het begint met de twijfelfase die leidt tot de conclusie 'cogito ergo sum'. Na die conclusie begint de tweede fase waarin alle twijfel weer wordt weerlegd.

- 3p 7 Leg uit dat het solipsisme immuun is voor het conceptueel scepticisme. Geef daarna de twee denkstappen volgend op het cogito waarin Descartes tot zekere kennis over de buitenwereld komt. Leg ten slotte uit dat Descartes' conclusie 'ik denk dus ik ben' tot conceptueel scepticisme kan leiden.

Volgens de filosoof Ludwig Wittgenstein moeten we ons afvragen wat het precies betekent als we zeggen 'ik heb pijn'. Wittgenstein denkt niet dat woorden betekenis krijgen omdat ze ergens naar verwijzen. De zin 'ik heb pijn' verwijst volgens hem dus niet naar een of andere innerlijke ervaring die vervolgens wel of niet toegankelijk is voor anderen.

De zin 'ik heb pijn' begrijpen we volgens Wittgenstein omdat we hem op een bepaalde manier gebruiken in de praktijk. De betekenis van woorden komt volgens hem dus tot stand in het gebruik. Hij noemt deze gebruikscontext van woorden een 'taalspel'.

Wittgenstein legt zijn idee van het taalspel uit met het gedachte-experiment van het kevertje in een doosje:

tekst 4

Veronderstel dat iedereen een doosje zou hebben, en dat daarin iets zat dat wij 'kever' noemen. Niemand kan ooit in het doosje van een ander kijken; en iedereen zegt dat hij alleen doordat hij naar *zijn* kever heeft gekeken weet wat een kever is. – Dan zou het toch kunnen dat iedereen een ander ding in zijn doosje had. Ja je zou je kunnen voorstellen dat zo'n ding voortdurend veranderde. – Maar als het woord 'kever' van deze mensen nu toch een gebruik had? – Dan zou het niet de aanduiding van een ding zijn. Het ding in het doosje maakt helemaal geen deel uit van het taalspel; zelfs niet als een *iets*: want het doosje zou ook leeg kunnen zijn.

naar: Wittgenstein 'Filosofische onderzoekingen', fragment 293, 1953

- Volgens Wittgenstein gaan veel filosofische redeneringen over pseudoproblemen. Hij probeert deze problemen te ontmaskeren door het gebruik en daarmee de betekenis van de woorden te onderzoeken.
- 2p 8 Leg met een citaat uit tekst 4 uit dat volgens Wittgenstein de betekenis van pijnuitspraken niet afkomstig kan zijn van privé-ervaringen. Leg vervolgens uit dat het probleem van andere geesten daarom een pseudoprobleem is volgens Wittgenstein.

- Wittgenstein is het niet eens met de traditionele analyse van kennis. Dat geldt ook voor Edmund Gettier.
- 2p 9 Geef de traditionele analyse van kennis. Leg vervolgens met een voorbeeld van een Gettier-geval uit wat het probleem is met deze analyse van kennis.

Wittgenstein bespreekt in zijn publicatie 'Over zekerheid' allerlei onderwerpen die verband houden met het scepticisme. Hij bespreekt onder andere het bewijs voor het bestaan van de buitenwereld van zijn voorganger in Cambridge, George Moore. Moore probeert het bestaan van de buitenwereld te bewijzen op grond van het gezond verstand. Hij doet dat door allereerst het gebruik van 'gezond verstand' te verdedigen. In zijn artikel 'Een verdediging van het gezond verstand' schrijft hij:

tekst 5

De meeste mensen die menselijke lichamen hebben, geboren zijn, en een bepaalde tijd leven op aarde en die gedurende de tijd dat ze leven vele verschillende ervaringen hebben gehad, hebben kennis. Ze hebben kennis van zichzelf, hun eigen lichaam. Van het feit dat ze na de geboorte zijn gegroeid. Van het feit dat ze hun leven lang met beide voeten bovenop de aarde staan (of op zijn minst dicht bij de aarde)

naar: Moore, A Defence of Common Sense, 1925

Met dergelijke alledaagse overtuigingen, die volgens Moore onderdeel zijn van het gezond verstand, geeft hij een bewijs voor het bestaan van de buitenwereld.

Om zijn argumenten kracht bij te zetten geeft Moore drie criteria voor een goed bewijs waaraan hij zijn bewijs voor het bestaan van de buitenwereld toetst.

Ondanks dat Moore vindt dat hij een goed bewijs geeft voor het bestaan van de buitenwereld, voldoet zijn bewijs volgens critici niet aan zijn eigen criteria, omdat de premisse niet verschilt van de conclusie.

3p 10 Leg met tekst 5 uit dat Moore met een beroep op gezond verstand de redenering van de scepticus omdraait.

Geef vervolgens Moores bewijs voor het bestaan van de buitenwereld. Leg tot slot uit dat in Moores bewijs zijn premisse niet verschilt van de conclusie.

Volgens Moore hebben we geen enkele reden om te twijfelen aan de uitspraken over de buitenwereld die we op grond van gezond verstand aannemen. Hij vergelijkt deze uitspraken met uitspraken die we doen als we zeggen dat we pijn hebben. We hebben in beide gevallen geen reden om te twijfelen aan de waarheid van de uitspraken, of we nou weten dat we pijn hebben of weten dat we gegroeid zijn na onze geboorte. De zekerheid van je eigen beleving is volgens Moore gelijk aan de zekerheid van veel simpele beweringen over de buitenwereld.

Ook Bertrand Russell vraagt zich af wat we zeker kunnen weten. Volgens Russell zijn er directe en onbetwifelbare kennisuitspraken over de waarneming mogelijk. Daarmee lijkt hij het oneens te zijn met Moore. Neem de simpele bewering dat je weet dat de aarde bestaat.

2p 11 Leg met deze simpele bewering Russells onderscheid tussen kennis door vertrouwdheid en kennis door beschrijving uit.

Leg vervolgens uit dat Russell het daarom niet eens zou zijn met Moore dat we net zo zeker zijn over onze belevingen als over de simpele bewering dat de aarde bestaat.

Een scepticus zal het niet eens zijn met Moore dat we zekerheid kunnen bereiken. Maar die scepticus heeft daarbij volgens Wittgenstein wel een probleem. De scepticus formuleert zijn twijfel in taal. Omdat hij zijn twijfel formuleert in taal kan de betekenis van zijn woorden zelf niet betwifelbaar zijn, anders kan hij zijn twijfel niet uitdrukken in die taal.

Je kunt volgens Wittgenstein dus niet echt twijfelen aan de uitspraak 'ik groei na mijn geboorte' omdat je dan ook zou moeten twijfelen aan de betekenis van de woorden in die zin.

En dat kan niet volgens Wittgenstein, want als je die betekenis zelf in twijfel zou moeten trekken, kun je de twijfel niet meer onder woorden brengen. Je weet wat de zin 'ik groei na mijn geboorte' betekent omdat je weet wat die woorden in het gebruik betekenen. Deze zin kan op zichzelf dus niet betwifeld worden.

Wittgenstein noemt dit soort zinnen die op zichzelf niet betwijfeld kunnen worden 'scharnierzinnen'. Deze 'scharnierzinnen' vormen volgens Wittgenstein de grens van onze twijfel en het zijn ook precies de uitspraken die Moore wil aannemen op grond van gezond verstand. Een scepticus zou echter nog steeds blijven beweren dat de wereld toch anders zou kunnen zijn dan uitgedrukt in de scharnierzinnen, ook al kunnen we dat dan misschien niet uitdrukken. Je zou dan nog steeds kunnen twijfelen aan de zekerheid van deze 'scharnierzinnen' en dus aan onze kennis als geheel

John Austin beargumenteert ook dat er grenzen zijn aan onze twijfel, maar op heel andere gronden. Volgens Austin hoef je niet eindeloos de twijfel van de scepticus te blijven beantwoorden en is het op een bepaald moment genoeg.

- 3p 12 Leg uit wanneer er volgens Austin genoeg getwijfeld is. Geef vervolgens aan waarin zijn antwoord aan de scepticus verschilt van dat van Moore. Leg tot slot uit of Wittgensteins 'scharnierzinnen' volgens Austin genoeg zouden zijn om met de sceptische twijfel te stoppen.